

інтелектуальна, вольова та емоційна стресостійкість. Таким чином, інноваційний тип мислення і адаптивна мобільність – це характерні риси інноваційного менеджера та протизагугу керівнику-консерватору.

В Україні відбувається інтенсивна інтеграція традиційних методів жорсткого та м'якого управління в нову концепцію, орієнтовану на роль людини в діяльності підприємства (основний ресурс організації), орієнтацію на гнучкість в усіх сферах діяльності, прагнення до ефективного використання інноваційного потенціалу.

Стає очевидним, що без врахування глобальних факторів розвитку, єдності природного і соціального, матеріальних і духовних начал в житті людства, побудувати сучасну управлінську парадигму і знайти адекватні їй технології реалізації неможливо.

Ефективне використання методів інноваційного розвитку національної економіки передбачає в якості соціального базису формування і стійке відтворення інноваційної культури, яка полягає, як було вже сказано, у стимулюванні трансформації суспільних цінностей відповідно до визнання пріоритетів творчої праці, самовдосконалення і самонавчання, соціально відповідального підприємництва та правової компетенції. На державному рівні потрібно розробити механізми формування інновацій у суспільстві, що сприятиме розвитку конструктивних світоглядних орієнтацій особистості.

Україна, на жаль, належить до технологічних аутсайдерів сучасного світу. Недосконалість, а фактично відсутність державної стратегії, вибудованої на конкурентоспроможній економіці, яка будується на інноваціях, є основною причиною відсутності зацікавленості вітчизняних промисловців до впровадження інновацій. Нині частка нашої держави в світовому обсязі торгівлі наукоємною продукцією становить лише 0,1 %.

Для прискореного інноваційного розвитку Україні потрібно вжити такі заходи:

по-перше, започаткувати дієву державну політику, спрямовану на пріоритетний науково-технологічний розвиток;

по-друге, створити керовану інноваційну модель розвитку держави на основі затверджених законом України в листопаді 2010 року шести пріоритетних напрямів науково-технологічного розвитку відповідно до наявних природних і людських ресурсів, геополітичного стану та географічного положення України. На основі цих пріоритетів необхідно започаткувати стратегічні програми розвитку (національні програми), які об'єднують власні наукові розробки, власний кадровий супровід (передову університетську освіту), вітчизняний виробничий сектор і бізнес;

по-третє, доцільно здійснити комплекс заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності національної освіти і науки. З широкого спектру наукових досліджень і наявної системи підготовки кадрів, традиційно здійснюваних в Україні, мають бути виділені ті, де існують відповідні умови для створення справжнього інноваційного прориву (потужні наукові школи, матеріальна база, лідерські позиції тощо). На цих напрямках необхідно сконцентрувати кращі людські та фінансові ресурси, забезпечити адміністративну підтримку, інтеграцію суто дослідницького та університетського сегментів для кадрового супроводження наукових програм;

по-четверте, уніфікувати вимоги, які ставляться до фахівців різних рівнів як з боку роботодавців, так і з боку освіти. Головними інструментами, покликаними сприяти процесу ефективної взаємодії сфери праці і сфери освіти, є узгоджена з європейською загальною кваліфікаційною рамкою Національна рамка кваліфікацій України, збалансоване з потребами ринку праці та перспективними напрямками розвитку країни державне замовлення на підготовку фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соціогуманітарний аспект інноваційно-технологічного розвитку економіки України / [Л. І. Федулова, С. В. Захарін, М. С. Данько, І. А. Шовкун, В. К. Хаустов; під ред. Л. І. Федулова]. – К. : НАН України, Інститут економіки та прогнозування, 2007. – 124 с.

2. Сандига О. І. Інноваційний потенціал соціального розвитку (філософський аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / О. І. Сандига – Луганськ, 2004. – 21 с.

3. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. – М. : 1982. – 382с.

УДК 378.147

Григоренко Н. О.

викладач англійської мови Національного університету
біоресурсів і природокористування України

РЕСУРС САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

У статті виявлена соціокультурна та педагогічна сутність ресурсу самоосвітньої діяльності студента на основі аналізу категорій і понять “ресурс”, “самоосвіта”, “самоосвітня діяльність”.

Ключові слова: ресурс, самоосвіта, самоосвітня діяльність, ресурс самоосвітньої діяльності.

Григоренко Н. А. Ресурс самообразовательной деятельности студента как социокультурный и педагогический феномен. В статье выявлена социокультурная и педагогическая сущность ресурса

самообразовательной деятельности студента на основе анализа категорий и понятий “ресурс”, “самообразование”, “самообразовательная деятельность”.

Ключевые слова: ресурс, самообразование, самообразовательная деятельность, ресурс самообразовательной деятельности.

Grygorenko N. O. Resource of student self-education activity as social-cultural and pedagogical phenomenon. The article reveals social-cultural and pedagogical essence of the resource of a student self-education activity on the base of analysis of such categories and concepts as “resource”, “self-education”, “self-education activity”.

Key words: resource, self-education, self-education activity, resource of self-education activity.

Система вищої професійної освіти початку ХХІ сторіччя стала приймати чіткі обриси, які орієнтовані на вимоги постіндустріального суспільства. На противагу інтеграційним процесам росте розуміння цінності і значущості локальності, індивідуальності, несхожості. Зміни торкаються системи уявлень про світ і людину, культурні традиції, які закріпилися. Аналіз процесів, що відбуваються в культурі сучасності, дозволяє зробити висновок, що сьогодні сформувалася нова парадигма культури – парадигма розмаїття, тотальної волі, невизначеності і відповідальності. Метафізично вона визначена як парадигма розрізнення, оскільки головним нервом сучасності є уміння розрізнити значуще і незначуще, цінне і безцінне [2]. Цю культурну здатність має формувати в людині система освіти, у першу чергу вищої професійної.

Проблеми ресурсу самоосвітньої діяльності студента розглядалися такими науковцями, як Г. С. Закіров, Н. Д. Іванова, Н. Г. Ковалевська, В. О. Корв'яков, М. Г. Кузьміна, І. Т. Огородніков, П. І. Підкасистий, З. І. Равкін, Б. Ф. Райський, І. А. Редковець, Ю. А. Самарин, В. І. Селіванов, М. Н. Скаткін та ін. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених цій проблемі, вона залишається в центрі уваги.

Мета статті – виявити соціокультурну та педагогічну сутність ресурсу самоосвітньої діяльності студента.

Дослідники (В. О. Болотов, І. О. Зимня, В. О. Корв'яков) відзначають недостатню увагу до таких аспектів вищої професійної освіти, як індивідуальна суб'єктність, мобільність студента і викладача в плані актуалізації ресурсу самоосвітньої діяльності студента. Останнє значною мірою, ми вважаємо, пояснюється відсутністю системного, науково-теоретичного обґрунтування як самого феномена “ресурс самоосвітньої діяльності”, так і особливостей процесу його актуалізації.

У філософії освіти склалися різні підходи до визначення сутності ресурсу, у деяких випадках розглядають це поняття як синонім поняття “потенціал” (В. М. Ільїн), що вносить у педагогічну науку і практику труднощі методологічного характеру. За дослідженнями І. Канта, К. Роджерса, М. Хайдеггера, “потенціал” пов'язаний із природними властивостями людини. Ці науковці характеризували передумови розвитку внутрішнього світу людини; прагнення людини до розкриття її внутрішніх резервів, до успіху, самореалізації; розкриття властивостей людини “з самих зародків”. Йдеться про:

- передумови розвитку внутрішнього світу людини;
- прагнення людини до розкриття її внутрішніх резервів, до успіху, самореалізації;
- розкриття властивостей людини «із самих зародків», так щоб людина досягала свого

призначення, потенціал – це можливості, запас людини для використання, втягнення його ресурсу для особистого становлення; можливість поповнювати ресурс, залучати культуру [4].

“Ресурс” належить до відносин людини зі світом, це те, що має суспільство. Говорячи про ресурс, ми ведемо мову в двох змістах: реальний й потенційно можливий. Звідси випливає проблема потенціалу – розвиток; проблема ресурсу – використання. Ресурсом стає тільки те і тоді, коли є індивідуально чи колективно поставлена ціль в актуалізації цього чогось. У педагогіці ресурс – це спосіб дії за наявності мети [4].

У залежності від сфери застосування штучні ресурси поділяються на освітні, матеріальні, енергетичні, фінансові, інформаційні, ресурс культури. Додаткова класифікація ресурсів на “обмежені” й “необмежені” показує, що перші мають значущість, дозволяють вирішувати задачі розподілу і перерозподілу, другі не мають значущості, але важливі. Серед освітніх ресурсів досліджуються “інформаційний” (В. І. Ільїн), “комунікативний” (Є. Б. Білозерців), “технологічний” (Г. К. Селевко, П. Г. Щедровицький).

Виокремлення на стику освітніх і культурних ресурсів ресурсу самоосвітньої діяльності обумовлено відкритістю освіти культурі і становленням нового культурного типу особистості. Ресурс самоосвітньої діяльності, на думку П. Г. Щедровицького, приймає функцію основної одиниці відкритості освіти культурі.

Окремі сутнісні характеристики поняття «ресурс самоосвітньої діяльності» виділені в роботах Г. С. Закірова, Н. Д. Іванової, Н. Г. Ковалевської, М. Г. Кузьміної, І. Т. Огородникова, Б. Ф. Райського, В. І. Селіванова, М. Н. Скаткіна.

Виділення ресурсу самоосвітньої діяльності як особливого виду штучних ресурсів ми обґрунтовуємо таким:

- становлення відкритого суспільства, що визначає вимога відповідності освіти сутності і змісту культури та що припускає його внесення у сучасні інтеграційні процеси;
- відкритістю освіти соціуму, що має на увазі розширення всебічних зв'язків освіти з іншими соціальними інститутами, зверненням освіти до людини, що реалізується в загальнодоступності інформації;
- демократизацією, що, з одного боку, припускає надання людині більшої волі, а з іншого боку, – орієнтує її на прояв більшої відповідальності стосовно суспільства, родини і самої себе;

- становленням нового культурного типу особистості, що характеризується самостійністю, відповідальністю, готовністю до навчання протягом усього життя;
- інформатизацією життя суспільства, що жадає від професіонала умінь самостійно працювати з інформацією, використовуючи різні її джерела і технології обробки.

Вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що поняття «ресурс самоосвітньої діяльності» виникло в результаті інноваційного відновлення вищої професійної освіти, основним орієнтиром якої стала її цілеспрямованість на розвиток ключової компетентності студента (І. А. Зимня, А. В. Хуторський).

Розгляд педагогічної сутності ресурсу самоосвітньої діяльності вимагає характеристики таких понять, як “самоосвіта”, “самоосвітня діяльність”, “культура самоосвітньої діяльності”, кожне з яких дозволить окреслити “рамки” досліджуваного феномена. Аналіз сутності поняття “самоосвіта” у контексті дослідження носить методологічний характер. В елементі “само” ставиться акцент на особистісному характері, що вирішує роль особистих зусиль, самоврядування, відповідальності, інтересу, становлення, росту, професіоналізації. Аналіз поняття “самоосвіта”, яке представлено в різних джерелах, дозволив виявити певну неоднозначність характеристик, тому що спостерігаються розбіжності в розумінні його сутності.

У більш ранніх педагогічних виданнях самоосвіта розумілася як освіта, що здобувається шляхом самостійних занять, поза систематичним курсом навчання в стаціонарних навчальних закладах, без допомоги викладача, тобто всі джерела підкреслюють самостійний, несистематичний, некерований характер самоосвітньої діяльності.

У сучасних довідкових виданнях самоосвіта – це пізнавальна діяльність, що характеризується цілеспрямованістю, систематичністю, носить організований особистістю характер. З погляду теорії керування самоосвіта характеризується самодіяльністю, “керуванням самою особистістю” (В. О. Болотов). Винесення на перший план особистісно значущих цілей підкреслює “роль особистості як мети, а не засобу в педагогічному процесі” [4].

Категорія “самоосвіта” дуже близька до категорії “самоосвітня діяльність”. Деякі дослідники їх застосовують як синоніми. Однак об’єктивні вимоги до самоосвітньої діяльності окремої особистості динамічні і знаходяться в залежності від суспільно-політичних, науково-технічних, побутових та інших сторін життя. Самоосвітня діяльність виступає для людини діючим засобом духовного саморозвитку, способом розумної організації свого вільного часу.

На основі аналізу робіт В. О. Корв’якова, М. О. Кузовлевої можна виокремити такі сутнісні риси самоосвітньої діяльності: відкритість; повне саморозкриття студента як суб’єкта самоосвітньої діяльності; інтенція на граничну волю суб’єктної активності студента в процесі самоосвіти. В. О. Корв’яков вважає, що “самоосвітня діяльність тільки тоді стає одним з домінуючих видів діяльності людини у вільний час, коли вона відчуває потребу в цьому, а в навколишньому середовищі в наявності умов, що забезпечують можливості реалізації цієї потреби” [3].

Самостійну діяльність І. О. Редковець розглядає як єдиний загальний потік, що складається з окремих діяльностей, які розрізняються відповідними мотивами. Подальше виокремлення дій-процесів, що підпорядковуються свідомим цілям, залежить від умов досягнення конкретних цілей.

Як добровільне пізнання самоосвітня діяльність виступає додатковою до основної діяльності студентів – навчальної. Найважливішою ознакою самоосвітньої діяльності є її вибіркового характеру у порівнянні з навчальним пізнанням. Це визначає й більш вибіркового характеру самоосвітніх інтересів студентів. У силу вираженої вибіркового самоосвітня діяльність відрізняється більш індивідуальним характером пізнання.

Самоосвітня діяльність відрізняється цілеспрямованістю, систематичністю і планомірним характером. Дослідники підкреслюють взаємозв’язок і взаємозумовленість самоосвітньої діяльності й інтелектуального розвитку особистості студента. У ході систематичної самоосвітньої діяльності у міру нагромадження і систематизації знань, удосконалювання пізнавальних умінь і навичок результативність його зростає. Переживання успіху, позитивних результатів спонукає студента на нові самоосвітні дії. Звичка займатися самоосвітньою діяльністю активно сприяє розвитку стійкості потреби в ній. Згодом ця потреба стає одним з головних спонукань студента до самоосвітньої діяльності, навіть тоді, коли стимулювання з боку викладача припиняється.

У ході самоосвітньої діяльності студент висуває мету придбання нових здібностей, нових способів дій з науковими поняттями. Ця “діяльність по самозміні самого себе” [4]. Однак на високому рівні розвитку (наприклад, будучи включеним у творчий пошук) вона змикається з продуктивною діяльністю, творчістю, широко включає в “операційний склад” самоосвітніх дій прийоми творчої діяльності (“бачення” проблеми, перенос знань і умінь у нову ситуацію, відкриття нових знань і способів самостійного пізнання, зміна, перекоордування уже відомих способів). Людина, що робить самоосвітню діяльність на такому рівні, може в ході її внести певні зміни у “вихідний матеріал” (Д. Б. Ельконін), сприяти зміні системи наукових понять. Самоосвітні інтереси в більшій мірі відбивають спрямованість на творче пізнання і відповідні продуктивні його способи.

Самоосвітня діяльність трактується нами як систематична, цілеспрямована діяльність, що обрана і реалізована студентом і в процесі якої відбувається удосконалення його освіти. Хоча пізнавальний інтерес спрямований у сферу загальнокультурних і професійних запитів, у самоосвітній діяльності є позбавленим конкретики і може включати найширший спектр явищ. Але в сучасних умовах усе більше провідним мотивом

самоосвітньої діяльності студента стає задоволення професійних запитів на основі широких пізнавальних інтересів і поповнення фонових знань.

Наведені ознаки поняття “самоосвітня діяльність” дозволяють нам продовжити аналіз наступного поняття – “культура самоосвітньої діяльності”, що має різні тлумачення. А. Я. Айзенберг визначає культуру самоосвітньої діяльності як “природний шлях продовження загальної і професійної освіти, завдяки якій розширюються знання і заповнюються пробіли в духовному розвитку” [1].

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що культура самоосвітньої діяльності характеризується, по-перше, наявністю потреби в конкретних знаннях, по-друге, розвитком природного потягу до пізнання, що є в кожного студента. Ця потреба проходить кілька фаз у своєму розвитку: виникнення, насичення і задоволення. Однак, задовольнивши її, студент не приходять у пасивний стан у своїй пізнавальній діяльності, тому що пізнання одного питання, його вирішення, як правило, спонукає пізнання іншого. Виникає своєрідний стимул неухильного руху від незнання до знання. Ніби похідним від цього є інший бік сутності культури самоосвітньої діяльності – озброєння студента вміннями і навичками організації своєї розумової праці, яка спрямована на самостійне придбання нових знань, пізнання реальних предметів і явищ навколишнього світу.

Ресурс самоосвітньої діяльності студента складає єдність із засобами, методами й умовами, що дозволяють його активізувати й ефективно використовувати. У цю сукупність засобів, методів і умов включені засоби, методи і структури, які сприяють відтворенню, розвитку і підвищенню культури самоосвітньої діяльності.

Ресурс самоосвітньої діяльності студента як педагогічна система може бути задіяний у будь-якому освітньому закладі. Однак він актуалізується тоді, коли за допомогою наявних знань, умінь і навичок студент уже не може досягти успіху в освітній діяльності, тому що суспільство висуває нові вимоги до якості, змісту і результатів цієї діяльності. Прагнення досягти успіху виступає як провідний мотив актуалізації ресурсу самоосвітньої діяльності студента. Мотиви актуалізації ресурсу самоосвітньої діяльності студента викликаються поруч з потребами, серед них: потреба в новизні як одна з потреб особистості, що рано виявляються, у придбанні цікавої професії, у всебічному розвитку, прагненні стати культурною людиною, приносити користь суспільству, людям. Зробити ці потреби усвідомленими внутрішніми стимулами діяльності означає виховати найважливіші мотиви актуалізації ресурсу самоосвітньої діяльності студента.

ЛІТЕРАТУРА

1. Айзенберг А. Я. Самообразование: история, теория и современные проблемы : [учеб.пособие для вузов] / А. Я. Айзенберг. – М. : Высшая школа, 1986. – 126 с.
2. Конев В. А. Культура и архитектура педагогического пространства / В. А. Конев // Вопросы философии. – 1996. – № 10. – С.46 – 58.
3. Корвяков В. А. Формирование самообразовательной деятельности студента: [монография] / В. А. Корвяков. – М. : Университетская книга, 2006. – 140 с.
4. Соколова Л. Б. Обновление педагогического образования: культура педагогической деятельности будущего учителя / Л. Б. Соколова // Credo new. – Спб., 2003. – № 1. – С. 59 – 74.

УДК 378.

Аристова Н. О.

Міжнародний Соломонів університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ МОТИВІВ УЧІННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У статті розглядається питання класифікації мотивів учіння у сучасній педагогічній літературі. Уточнена сутність понять „мотив” і „мотив учіння”. Проаналізовані підходи до класифікації мотивів учіння в працях вітчизняних і зарубіжних вчених.

Ключові слова: *мотив, мотив учіння, потреба, класифікація мотивів учіння, формування мотивації учіння.*

Аристова Н. А. Современные подходы к классификации мотивов учения в педагогической литературе. *В статье рассматривается вопрос классификации мотивов учения в современной педагогической литературе. Уточнена суцність понять „мотив” и „мотив учения”. Проанализированы подходы к классификации мотивов учения в работах отечественных и зарубежных ученых.*

Ключевые слова: *мотив, мотив учения, потребность, классификация мотивов учения, формирование мотивации учения.*

Aristova N. A. Modern approaches to the classification of motives of learning in pedagogical literature. *In the article the question of classification of motives of learning in modern pedagogical literature is analyzed. The notions “motive” and “motive of learning” are cleared up. Approaches to the classification of motives of learning in the works of native and foreign scientists are analyzed.*

Key words: *motive, motive of learning, need, classification of motives of learning, formation of motivation.*